

ІСТОРИОГРАФІЯ ОСВІТИ ТА ШКІЛЬНИЦТВА ЗАКАРПАТТЯ

Інтенсифікація глобалізаційних процесів, стрімкий розвиток інформаційного суспільства зумовили переосмислення значення освіти в цивілізаційному вимірі. Вагомим значення набуває вивчення ретроспективи національної освіти, зокрема функціонування закарпатської початкової школи, яка в силу історичних обставин, крім напрацьованих власних здобутків, засвоїла і реалізувала європейські освітні моделі. Об'єктивний історико-системний аналіз цього досвіду розширить можливості визначення перспектив реформування української початкової школи в контексті єдиного освітнього простору. Важливим у вивченні означеного питання є опора та використання історіографічного матеріалу.

Історіографія освіти та шкільництва Закарпаття представлена широким спектром наукових праць – монографій і дисертацій, дотичних до теми нашого дослідження. Знаковою щодо дослідження освітніх процесів у Закарпатті вважаємо працю А. Бондаря та А. Чуми «Українська школа Закарпаття та в Східній Словаччині: Історичний нарис» (Пряшів, 1967) [1]. Зміст історичного нарису складається з чотирьох частин «Школа і освіта закарпатських українців до кінця XVIII століття», «Розвиток українських шкіл Закарпаття та Східної Словаччини від початку XIX століття до 1848 року», «Українська школа Закарпаття та Східної Словаччини в період від 1848 до 1867 р.», «Боротьба за народну школу в період від 1867 до 1918 р.». Авторами нарисів висвітлюються умови розвитку шкільної освіти в Закарпатті в різні історичні періоди, зокрема заперечують думку, що серед «українського народу Закарпаття аж до кінця XVIII століття панувало нещасття і темнота», висвітлюють процес становлення освіти в умовах боротьби за право на рідномовне навчання.

Важливими є наукові праці В. Гомонная «Антологія педагогічної думки Закарпаття (XIX - XX ст.)» (Ужгород, 1992) [2] та «Народна освіта Радянського Закарпаття» (Ужгород, 1988). Зокрема, в них здійснено короткий історичний огляд розвитку освіти та педагогічної думки в Закарпатті. Зокрема, автором основна увага зосереджується на висвітленні внеску освітньо-культурних діячів та письменників минулого (А. Бачинського, О. Духновича, А. Коцака, Є. Фенцика та ін.) до розвитку та збагачення педагогічної думки. Автором також укладено педагогічні портрети заслужених учителів України та керівників народної освіти, які брали активну участь у розбудові народної освіти в Закарпатті радянського періоду (В. Бурча, В. Герзанича, Й. Жупана, О. Маркуша та ін.). У цілому ці праці мають довідниково-прикладний характер.

Важливий матеріал щодо розвитку освіти та шкільництва в Закарпатті в період його приєднання до Радянської України містить монографія А. Ігната «Світло жовтня. Розповідь про загальноосвітню школу в Закарпатті» (Ужгород, 1957) [3], в якій розкрито досягнення в розбудові шкіл у краї, труднощі, які виникали в перше десятиліття приєднання. Незважаючи на те, що зміст наукової праці був наповнений ідеями комуністичної системи, в ній збереглося багато цікавого

матеріалу щодо організації шкільної справи, поширенні освіти в гірських районах тощо.

Історія освіти та шкільництва Закарпаття розкрита також у працях В. Гомонная, В. Росула, М. Талапканича «Школа та освіта Закарпаття» (Ужгород, 1997), Ю. Думнича «Українізація школи на Підкарпатській Русі під час Чехословацького періода» (2009), «Загальноосвітня школа Закарпаття в ХІХ – початок ХХ ст.» (Ужгород, 1971), колективній монографії Химинця В., Стрічика П., Качура Б., Талапканича М. «Освіта Закарпаття» (Ужгород, 2009). У вищезазначених працях в основному йдеться про тенденції розвитку загальної освіти, наводяться статистичні дані щодо розвитку різних типів шкіл, у тому числі й початкової. Проте в них мало уваги приділяється питанням власне педагогічного аспекту діяльності початкових шкіл Закарпаття, а саме – особливостей формування цілей та змісту початкової освіти, методів та організаційних форм навчання у початкових школах. Також слабо висвітлені освітні реформи (1868 р., 1907 р., 1922 р., 1940 р.), які в педагогічному плані мали безпосередній вплив на розвиток початкової школи та забезпечення рідномовної освіти молодших школярів.

Дисертаційні дослідження Г. Лемко «**Зміст початкової освіти в українських школах на західноукраїнських землях (1919 – 1939 рр.)**» (2006) та Г. Розлуцької «**Зміст шкільних підручників як фактор полікультурного виховання молодших школярів у Закарпатті (1919 – 1939 рр.)**» (2007) розкривають питання початкової освіти Закарпаття в період його перебування під юрисдикцією Чехословаччини. Так, у дисертаційному дослідженні Г. Лемко аналізуються та зіставляються умови та особливості формування змісту початкової освіти в Галичині, Буковині та Закарпатті, акцентується увага на питаннях підготовки вчителів початкових класів. Дисертаційне дослідження Г. Розлуцької присвячене аналізу змісту шкільних підручників й обґрунтуванню їх значення в полікультурному вихованні молодших школярів.

Разом з тим констатуємо, що ці праці можуть слугувати джерелом досліджень особливостей, тенденцій розвитку, організації і змісту діяльності закладів освіти в Закарпатті в контексті змін його державно-територіальної приналежності, відповідних освітніх трансформацій, а також узагальнення провідних ідей педагогів Закарпаття з проблем освіти та ін.

Список використаних джерел

1. Бондар А., Чума А. Українська школа Закарпаття та Східній Словаччині (Історичний нарис). Част.1. Пряшів: Видання ЦК Культурного Союзу Українських трудящих в ЧССР, 1967. 167 с.
2. Гомоннай В.В. Антологія педагогічної думки Закарпаття (ХІХ – ХХ ст.). Ужгород: Закарпаття, 1992. 286 с.
3. Ігнат А. Світло жовтня. Розповідь про загальноосвітню школу в Закарпатті. Ужгород: Закарпатське обласне видавництво, 1957. 56 с.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>